

OPETUS- JA KULTTUURIMINISTERIÖ

Varhaiskasvatus valtionhallinnon näkökulmasta

Lapsi yhteisössä – yhteisö lapsessa webinaari 25.4.2023

Opetusneuvos Mervi Eskelinen
Opetus- ja kulttuuriministeriö

Varhaiskasvatuksen keskeinen sääntely

- Varhaiskasvatuslaki (540/2018)
- Valtioneuvoston asetus varhaiskasvatuksesta (753/2018)
- Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet, joka on Opetushallituksen antama määräys, jonka mukaan paikalliset ja lasten varhaiskasvatussuunnitelmat laaditaan
- Laki varhaiskasvatuksen asiakasmaksuista (1503/2016)
- Varhaiskasvatuslaissa säännellään mm. lapsen edun ensisijaisuudesta, lapsen oikeudesta saada varhaiskasvatusta, kunnan järjestämisvelvollisuudesta, lapsen oikeudesta saada tukea, varhaiskasvatuksen henkilöstöstä, lapsiryhmästä, varhaiskasvatusympäristöstä...

Varhaiskasvatuksen tavoitteet (3 §)

- 1) edistää jokaisen lapsen iän ja kehityksen mukaista kokonaisvaltaista kasvua, kehitystä, terveyttä ja hyvinvointia;
- 2) tukea lapsen oppimisen edellytyksiä ja edistää elinikäistä oppimista ja koulutuksellisen tasa-arvon toteuttamista inklusiivisten periaatteiden mukaisesti;
- 3) toteuttaa lapsen leikkiin, liikkumiseen, taiteisiin ja kulttuuriperintöön perustuvaa monipuolista pedagogista toimintaa ja mahdollistaa myönteiset oppimiskokemukset;
- 4) varmistaa kehittävä, oppimista edistävä, terveellinen ja turvallinen varhaiskasvatusympäristö;
- 5) turvata lasta kunnioittava toimintatapa ja mahdollisimman pysyvät vuorovaikutussuhteet lasten ja varhaiskasvatushenkilöstön välillä;
- 6) antaa kaikille lapsille yhdenvertaiset mahdollisuudet varhaiskasvatukseen, edistää yhdenvertaisuutta ja sukupuolten tasa-arvoa sekä antaa valmiuksia ymmärtää ja kunnioittaa yleistä kulttuuriperinnettä sekä kunkin kielellistä, kulttuurista, uskonnollista ja katsomuksellista taustaa;
- 7) tunnistaa lapsen yksilöllisen tuen tarve ja järjestää tarkoituksenmukaista tukea varhaiskasvatuksessa tarpeen ilmettyä tarvittaessa monialaisessa yhteistyössä;
- 8) kehittää lapsen yhteistyö- ja vuorovaikutustaitoja, edistää lapsen toimimista vertaisryhmässä sekä ohjata eettisesti vastuulliseen ja kestävään toimintaan, toisten ihmisten kunnioittamiseen ja yhteiskunnan jäsenyyteen;
- 9) varmistaa lapsen mahdollisuus osallistua ja saada vaikuttaa itseään koskeviin asioihin;
- 10) toimia yhdessä lapsen sekä lapsen vanhemman tai muun huoltajan kanssa lapsen tasapainoisen kehityksen ja kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin parhaaksi sekä tukea lapsen vanhempaa tai muuta huoltajaa kasvatustyössä.

Keskeiset pykälät lapsen edun ja osallisuuden kannalta

- 4 § Lapsen edun ensisijaisuus
 - Varhaiskasvatusta suunniteltaessa, järjestettäessä tai tuotettaessa ja siitä päätettäessä on ensisijaisesti huomioitava lapsen etu.
- 5 § Kunnan velvollisuus järjestää varhaiskasvatusta
 - Kunnan on järjestettävä tässä laissa säädettyä varhaiskasvatusta siinä laajuudessa ja sellaisin toimintamuodoin kuin kunnassa esiintyvä tarve edellyttää.
- 12 § Oikeus varhaiskasvatukseen
- 3 a luku Oikeus varhaiskasvatuksessa annettavaan tukeen
 - Varhaiskasvatukseen osallistuvalla lapsella on oikeus saada hänen yksilöllisen kehityksensä, oppimisensa ja hyvinvointinsa edellyttämää yleistä tukea osana varhaiskasvatuksen perustoimintaa viivytystä tuen tarpeen ilmettyä.
- 20 § Osallisuus ja vaikuttaminen
 - Lapsen varhaiskasvatusta suunniteltaessa, toteutettaessa ja arvioitaessa lapsen mielipide ja toivomukset on selvitettävä ja otettava huomioon hänen ikänsä ja kehityksensä edellyttämällä tavalla.
 - Lapsen vanhemmille tai muille huoltajille on annettava mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa lapsensa varhaiskasvatuksen suunnitteluun, toteuttamiseen ja arviointiin.

Keskeiset pykälät lapsen edun ja osallisuuden kannalta

- 10 § Varhaiskasvatusympäristö
 - Varhaiskasvatusympäristön on oltava kehittävä, oppimista edistävä sekä terveellinen ja turvallinen lapsen ikä, kehitys ja muut edellytykset huomioon ottaen. Lasta tulee suojata väkivallalta, kiusaamiselta ja muulta häirinnältä. Toimitilojen ja toimintavälineiden on oltava terveellisiä, turvallisia ja asianmukaisia, ja niissä on huomioitava esteettömyys.
- 25 § Riittävä henkilöstö (26-28 § ja 30 §)
- 34 § Varhaiskasvatuksen ryhmien muodostaminen
 - Varhaiskasvatuksen ryhmät tulee muodostaa ja tilojen suunnittelu ja käyttö järjestää siten, että varhaiskasvatukselle säädetyt tavoitteet voidaan saavuttaa.
- 37 § Päiväkodin henkilöstön rakenne
 - Päiväkodissa kasvatus-, opetus- ja hoitotehtävissä toimivasta 35 §:ssä tarkoitettusta henkilöstöstä vähintään kahdella kolmasosalla tulee olla varhaiskasvatuksen opettajan tai sosionomin kelpoisuus, josta vähintään puolella varhaiskasvatuksen opettajan kelpoisuus. Muilla tulee olla vähintään varhaiskasvatuksen lastenhoitajan kelpoisuus. (37 § tulee voimaan 1.1.2030.)

Mitä kohti seuraavaksi?

Keskeisiä haasteita tällä hetkellä

- Henkilöstötilanne on kriisiytymässä koko maassa
 - Kun varhaiskasvatuksen tehtäviä hoitavat henkilöt, joilla ei ole tehtävänsä koulutusta ja/tai osaamista, varhaiskasvatuksen vaikuttavuus vaarantuu
- Mikä neuvoksi? Ainakin:
 - Varhaiskasvatuksen opettajien tutkintomäärä tulisi pitää korotetulla tasolla tulevina vuosina
 - Työolot tulee saattaa sellaiselle tasolle, jossa henkilöstö voi keskittyä perustehtäväänsä eettisesti ja kestävästi – ei siis suhdelukumatematiikkaa, riittämättömiä henkilöstöresursseja, henkilöstön tai lasten siirtelyä ryhmästä tai toimipaikasta toiseen...
- Varhaiskasvatuksen pedagogiikka keskiöön
 - Varhaiskasvatusta kehitetty jopa liikaa talouden näkökulmasta, jolloin toimintaa eivät ohjaakaan lapsen etu ja varhaiskasvatuksen tavoitteet
- Väestökehitys ja alueiden eriytyminen – pirullinen ongelma

Nostoja opetus- ja kulttuuriministeriön virkanäkemyksestä 1/2

- Varhaiskasvatuslain toimeenpanoa on jatkettava määrätietoisesti, jotta henkilöstön koulutustasoa saadaan nostettua vuoteen 2030 mennessä
- Osana koulutuksen lainsäädännön uudistamista varhaiskasvatus tulisi kirjata perustuslain 16 § mukaiseksi sivistykselliseksi oikeudeksi esi- ja perusopetuksen tavoin.
- Varhaiskasvatuksen osallistumisaste on tärkeää saada nousemaan, jotta kaikki lapset voivat saada yhdenvertaisesti tukea oppimiseensa, kehitykseensä ja hyvinvointiinsa sekä myöhemmälle opinpolulle (ml. kotihoidon tuki)

Nostoja opetus- ja kulttuuriministeriön virkanäkemyksestä 2/2

- Varhaiskasvatustilain säännöksiä vailla kotikuntaa olevien lasten varhaiskasvatuksen järjestämisestä tulee selkeyttää siten, että kunnilla olisi velvollisuus järjestää varhaiskasvatusta myös tilapäistä suojelua hakeville ja saaville lapsille sekä kansainvälistä suojelua hakeville lapsille
- Valtionosuusjärjestelmää täydennetään vakiinnuttamalla tarveperusteisen rahoituksen taso riittäväksi varhaiskasvatuksessa sekä esi- ja perusopetuksessa
- Varhaiskasvatuksen vaikutuksista tarvitaan lisää tutkimusta ja toiminnan arviointia kehittämisen taustaksi. Vastaavasti olisi tärkeää saada tutkimustietoa lapsiryhmien koon sekä opettajien kelpoisuuksien merkityksestä lasten ja oppilaiden hyvinvoinnille sekä varhaiskasvatuksessa

Lopuksi

- Varhaiskasvatus on ollut viime vuosina kehittämis- ja uudistustoimien kohteena → esimerkiksi koulutuksellisen yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon edistämiseen tähtääviä toimia on tehty paljon
- Varhaiskasvatuksen asema lapsen oppimispolun ensimmäisenä osana on selvästi vahvistunut, ja varhaiskasvatus mielletään yhä useammin *investointina tulevaisuuteen* – hyvä vai ei?
- Ei ole yhdentekevää, minkälaista varhaiskasvatusta lapsi saa: vain korkealaatuinen varhaiskasvatus on vaikuttavaa (ks. esim. Karila, 2016) → henkilöstön korkea koulutustaso ja monipuolinen ammatillinen osaaminen takaavat keskeisinä elementteinä varhaiskasvatuksen laadun
- Varhaiskasvatukseen kohdistuneet muutokset haastavat ensimmäisenä nimenomaan henkilöstön osaamista → muutosten toteuttaminen edellyttää tukea johtamisesta sekä lisä- ja täydennyskoulutusta
- Ammattilaisilla on myös oikeus työoloihin, jotka mahdollistavat varhaiskasvatuksen laadukkaan toteutuksen → edellyttää riittäviä resursseja, mahdollisuutta suunnitella työtä yhdessä muiden kanssa sekä kaikkien henkilöstön jäsenten erityisosaamisen hyödyntämistä
- Suomen väestökehitykseen liittyvät kysymykset aiheuttavat kuumeista pohdintaa - maantieteelliset alueet eriytyvät väestöltään ja palveluiltaan, lisäksi isoissa kaupungeissa sisäistä eriytymistä

Kiitos!